

## 100 . Lazuri | Județ: Satu Mare | Punct: Lubi Tag | Anul: 2003

**Anul:** 2003

**Cod RAN:** 137979.01

**Perioade:** Preistorie, Protoistorie, Antichitate, Evul Mediu

**Epoci:** Epoca bronzului, Hallstatt, La Tène, Epoca romană timpurie, Epoca medievală timpurie

**Tipuri sit:** locuire

**Categorii sit:** Domestic, Neatribuit

**Autori:** Justin Blair, Caroline Bradford, Jonathan Chandler, Kelly Crandall, Jarred Craven, Florin Curta, Adam Gersten, Liviu Marta, Ioan Stanciu, Valentin Victor Vizauer, Sam Watson, Heather Waugermann

**Instituții:** University of Florida, Gainesville, USA, University of Florida, Gainesville, USA, University of Florida, Gainesville, USA, University of Florida, Gainesville, USA, University of Florida, Gainesville, USA, University of Florida, Gainesville, USA, Muzeul Județean Satu Mare, Institutul de Arheologie și Istoria Artei, Cluj-Napoca, Muzeul Sighetu Marmăției, University of Florida, Gainesville, USA, University of Florida, Gainesville, USA

### Rezumat

Situl se află în Câmpia Someșului inferior, la 2,5 km NV de centrul localității, în partea nordică a șoselei Lazuri – Peleşu Mare. În cursul campaniei 2003 a fost investigată ultima porțiune din zona centrală a așezărilor, fiind trasate aici, succesiv, două suprafețe. Au fost identificate și cercetate doar complexe din etapa târzie a epocii bronzului și din perioada de început a epocii fierului, ultima etapă din evoluția culturii Suci de Sus. Datarea fântânilor cercetate în campaniile anterioare rămăsese incertă, de aceea complexele de acest fel, identificate acum, permit atribuirea unora dintre ele, cel puțin, epocii romane.

### Raport

Situl se află în Câmpia Someșului inferior, la 2,5 km NV de centrul localității, în partea nordică a șoselei Lazuri – Peleşu Mare. Așezările din mai multe perioade (epoca târzie a bronzului, două orizonturi hallstattiene, așezări distincte din perioadele Latene C și D, epoca romană imperială, apoi din sec. VI – sec. VII timpuriu și din secolul al VIII-lea p. Chr.) au evoluat pe o suprafață de cca. 7 ha, intensitatea maximă a locuirilor fiind constatată în porțiunea unui fost "grind". Deocamdată, este cunoscut doar unul dintre cimitire, cu morminte tumulare de incinerare, identificat la 450 m V de șezare. El ar putea fi legat de o etapă a evoluției locuirii din epoca romană imperială, dacă nu cumva a fost folosit de o altă comunitate, cu o așezare aflată la aproape 1 km spre E (punctul "Râțul lui Béla"), vestigiile de aici fiind databile spre sfârșitul epocii romane și începutul epocii migrațiilor<sup>3</sup>.

În cursul campaniei 2003 (a X-a) a fost investigată ultima porțiune din zona centrală a așezărilor, fiind trasate aici, succesiv, suprafețele 47 (10 x 6 m) și 48 (5 x 4 m). De asemenea, a fost continuată cercetarea segmentului estic al sitului, unde au fost deschise (la SV) suprafețele 45 și 46 (fiecare de 6 x 6 m), în continuarea suprafețelor mai vechi (sectorul a revenit colectivului american). Cu scopul de a verifica extinderea locuirilor în direcție estică, a fost prelungită mai vechea secțiune SV cu alte două segmente (nr. 9 și 10), fiecare de 10 x 1,5 m.

Ca aplicație a unui curs de arheologie medievală europeană, la săpături a participat o grupă de studenți de la University of Florida, Gainesville, conduși de prof. dr. Florin Curta.

Stratigrafia surprinsă în suprafețele 45-48 nu diferă de cea cunoscută până acum. Situația din ultimele segmente al SV confirmă diminuarea intensității locuirii în această direcție. Stratul de pământ negru se subțiază (grosime medie de 0,20 m). Sub el există o foarte slabă depunere în strat, de cel mult 0,10 m grosime (pământ gălbui), din care au apărut sporadic cioburi preistorice. Sterilul arheologic este reprezentat

aici de o argilă cenușie, măloasă, formată într-o zonă constant umedă și care, după desecările recente, a devenit foarte compactă. Nu au fost identificate pe parcursul acestei campanii complexe databile în epoca Latene (C sau D) și nici medievale timpurii (din sec. VI-începutul sec. VII p. Chr. sau din sec. VIII p. Chr.). Din stratul de pământ negru și mai ales din umplutura complexelor din epoca romană provin câteva cioburi lucrate la roată, în legătură cu locuirea din perioada Latene C.

Au fost identificate și cercetate doar complexe din etapa târzie a epocii bronzului și din perioada de început a epocii fierului. Ne referim la ultima etapă din evoluția culturii Suciului de Sus, respectiv la un orizont cultural, pe care l-am numit Lăpuș II - Gáva I, datorită analogiilor pe care le are în cele două medii culturale.

Complexul nr. 58 (suprafețele 45-46). Locuință de suprafață, distrusă în urma unui incendiu puternic, așa cum indică bucățile de lut ars și cenușa rezultate în urma combustiei structurii de lemn, descoperite pe cea mai mare parte a suprafețelor 45 și 46. Resturile locuinței au fost surprinse -0,64 -0,68 m, sub forma unei depuneri de chirpici, care pe alocuri atinge o grosime de 0,20-0,25 m. Platforma s-a păstrat pe o lățime maximă de 4,80 m (în suprafața cercetată) și o lungime maximă de 7,80 m, orientată pe direcția SSE - NNV cu laturile mai lungi. Colțurile nord-estic și sud-vestic au fost afectate de trei fântâni din epoca romană. Pe baza răspândirii fragmentelor de chirpici, lățimea locuinței poate fi apreciată la cca. 5 m, iar cu ajutorul a 5 gropi de stâlpi, conturate imediat sub chirpicul ars, poate fi exact precizată și lungimea ei. Fragmentele de lut puternic arse ce provin de la pereți și alte părți lutuite din construcție, au păstrat amprente de nuiiele subțiri (sau, uneori, posibil și de la tulpini de trestii), dar și amprente de pari groși de până la -0,10 m. Pe un număr mare de fragmente de chirpici sunt vizibile urmele fibrelor lemnoase, dovedind că la construcția locuinței erau utilizați trunchiuri de copaci despicați longitudinal.

Cu excepția unei jumătăți de castron, ceramica descoperită este fragmentară și, frecvent, a fost puternic arsă secundar. Fragmentele, uneori prezentând culoarea roșie/neagră specifică, provin din vase mari pântecoase al căror gât este decorat cu caneluri orizontale, castrone cu partea interioară a buzei îngroșată, cești joase, cu mici proeminențe în zona diametrului maxim și cu toarta mult supraînălțată. Atât prin modul de confecționare și arde, cât și prin formele de vase ori decor, ceramica încadrează locuința în etapa timpurie a culturii Gáva.

În legătură cu această construcție se afla groapa nr. 300a, de formă circulară în plan (diametru de 1,20 m). Umplutura sa era formată din chirpici ars compact, provenit de la dărâmarea pereților locuinței învecinate. Diametrul său mare, amplasarea sa în apropierea laturii de S a locuinței și faptul că pe fundul ei a fost descoperită jumătatea inferioară a unei oale de dimensiuni relativ mari, ne face să credem că ea avut în perioada în care a funcționat locuința rolul unei gropi în care se păstrau proviziile.

Complexul nr. 61 (suprafața 47, C. 1/B-C). Groapă de forma literei "L", cu lungimea maximă de 3,10 m și cu lățimea maximă de 2,20 m, surprinsă doar parțial, în colțul nord-estic al suprafeței 47. S-a conturat în stratul din epoca bronzului, la adâncimea de -0,75 m, distingându-se de strat prin umplutura mai închisă la culoare, bogată în pigmenți de cenușă și în fragmente de chirpici. La o adâncime de 0,20 m de la conturare, pe toată suprafața gropii a apărut un strat subțire, compact, de cenușă. Fundul gropii era alveolat, prezentând adâncimi ce variază între 1,14 și 1,40 m de la suprafața actuală a solului. Inventarul recoltat consta în numeroase fragmente ceramice de tip Suciului de Sus, oase de animale și un fragment de piatră de râșniță.

Complexul nr. 62 (S. V, segm. 9, C. 1-3 și segm 10, C. 1). Dărâmătură de lut ars, slab păstrată, ce provine de la pereții unei locuințe de suprafață. Resturile de pereți au apărut mai compact la adâncimea de -0,72 m, fiind răspândite pe toată lățimea secțiunii (1,5 m) și pe o lungime de 4,60 m (lângă profilul nordic, unde a continuat și în segm. 10). Între bucățile de chirpici au fost descoperite fragmente ceramice plasabile în etapa timpurie din evoluția culturii Gáva, oase de animale și un ac de bronz, cu cap discoidal și bulb.

Complexul nr. 63 (suprafața 47, C. 1/A-B). Groapă (mai degrabă o alveolare) umplută cu pământ de culoare gălbuie-cafenie și consistență nisipoasă, conturată la adâncimea de -1,06 m, sub stratul din epoca bronzului, în lutul steril. Conține numeroase fragmente vegetale carbonizate, provenind, probabil, de la paie de cereale. Au mai fost găsite fragmente de lut puternic arse, oase de animal și numeroase fragmente ceramice de tip Suciului de Sus, printre care și un perete de vas, roșu pe o parte și negru pe cealaltă.

Complexul nr. 58 (suprafața 47, C. 1-3/B-D). Delimitarea sigură a formei în plan a fost posibilă între

-80-85 cm. În partea superioară avea formă relativ rectangulară, cu colțurile accentuat rotunjite, orientat cu axa mai lungă pe direcția N - S, cu o ușoară deviere (dimensiuni pe axe: 3,78 x 3,18 m). În porțiunea central-sudică complexul era alcătuit, de fapt, dintr-o groapă de mari dimensiuni, cu gura de formă aproape circulară (3,18 x 2,84 m), mărginită spre N de un spațiu rectangular (2,82 x 0,90 m), adâncit cu maximum -1 m de la nivelul identificării și ușor înclinat spre S, în direcția gropii. Marginile estică și vestică ale acestei amenajări au fost neregulat săpate, în trepte, coborând spre "podea". De asemenea, pe marginea nord-vestică a gropii exista o alveolare de formă dreptunghiular-neregulată, cu o lățime maximă de 1,20 m și adâncită cu cel mult 0,20 m de la nivelul identificării. În cazul acesteia, umplutura era extrem de compactă, fiind amestecată cu multă arsură, ciobulețe, puține oase de animal, spre fund fiind găsite și câteva bucăți de chirpici ars și cioburi din epoca romană. De fapt, aceeași umplutură a atras atenția și în cazul restului acestui "apendice", săpat în 1993 (S. I). Un "apendice" similar se afla în capătul sudic al gropii. Pe o adâncime de -1,26 m de la podeaua spațiului adâncit aflat la N de groapă, aceasta are formă cilindrică, îngustându-se ușor spre fund (până la minimum 2,70 m diametru), apoi pereții devin oblici, astfel că de la -1,96 m ea se îngustează (diametre de 2 x 1,80 m). În adâncime, a fost posibilă săparea complexului până la -3 -3,10 m de la nivelul identificării (-3,95 m de la actualul nivel de călcare), deoarece ploile repetate și apa de infiltrație au slăbit la modul serios pereții, existând pericolul prăbușirii lor.

Groapa a fost umplută premeditat, așa cum indică pământul cenușiu, argilos, în alternanță cu lentile de argilă galbenă, înclinate oblic spre interior. În umplutura gropii propriu-zise a apărut relativ mult chirpici ars (inclusiv bucăți mai mari), oase de animal și puține cioburi, în mare majoritate preistorice, rulate. Aproximativ în mijlocul complexului rectangular de pe marginea nordică, în apropierea podelei, a fost găsită o fibulă de bronz cu piciorul întors pe dedesubt; marea majoritate a ceramicii și inventarului, în general, a apărut în umplutura acestei amenajări. În exteriorul complexului 58, dar în legătură aproape sigură cu acesta, marcând un perimetru dreptunghiular (6,20 X 5,60 m), completabil cu alte gropi, identificate în S. I-II/1993-94, se aflau câteva gropi de stâlpi, de dimensiuni relativ mari. Acestea pot fi interpretate ca resturi ale unei construcții de suprafață (acoperită), care proteja complexul nr. 58.

Cel din urmă, nu poate fi explicat decât ca fântână ori, datorită dimensiunilor mari, este posibil să fi fost utilizat cu funcția unei veritabile cisterne, destinată acumulării și păstrării unor provizii serioase de apă potabilă. Nu este întâmplător faptul că se află în imediata vecinătate a locuinței nr. 2, contemporană, aceasta cu dimensiunile cele mai mari cunoscute până acum printre locuințele epocii romane de la Lazuri<sup>4</sup> Examinarea definitivă a datelor obținute, inclusiv comparația cu porțiunile proxime, cercetate în anii 1993-94, va confirma sau nu presupunerea referitoare la existența unei construcții dreptunghiulare care proteja această fântână. Un astfel de caz (complexul 31), adică o fântână din epoca romană, legată de o construcție ușoară, chiar acoperită (de presupus), mai există în așezarea din epoca romană de la Lazuri<sup>5</sup>.

Complexul nr. 60 (suprafața 45, C. 1-2/B-C). Contur stabilit la -0,70 -0,75 m. Groapă cu gura de formă aproape circulară (diametrul de 2,38 m). Pe primul segment al adâncimii pereții erau ușor înclinați spre interior, apoi de la cca. 1 m (de la nivelul identificării) se îngustează brusc, marginile complexului fiind verticale, cu o formă în plan a gropii aproape patrată (1 x 0,94 m). Adâncimea maximă de la nivelul identificării este de 286 cm (adâncime de la care apare pânza de apă freatică). Groapa era umplută în partea centrală cu pământ cenușiu, omogen amestecat cu lut galben, iar pe margini se aflau lentile de argilă galbenă, uneori amestecată cu pământ cenușiu. În ambele umpluturi, cu precădere în cea cenușie, au apărut multe bucățele de chirpici ars, mai rar cioburi rulate, preistorice. În partea superioară a umpluturii menționate se afla o alveolare accentuată (adâncă de maximum -0,54 m de la nivelul identificării), determinabilă prin umplutura închisă la culoare (pământ negru). În aceasta au apărut relativ multe fragmente ceramice din epoca romană, oase de animal, bucăți de chirpici.

La 0,30 m deasupra fundului complexului cu nr. 60, pe laturile estică, respectiv nordică, s-au păstrat în argila măloasă două dintre scândurile care alcătuiău structura de lemn a fântânii propriu-zise. Deși erau macerate, fiind posibilă doar recuperarea unor bucăți mici, ele indică în termeni siguri existența unei structuri de lemn, alcătuită din scânduri îmbinate la colțuri. Tehnica constructivă este similară celei surprinse în cazul altor două fântâni, săpate mai demult în aceeași porțiune a așezării<sup>6</sup> adică inițial a fost săpată o groapă tronconică, mult mai mare decât fântâna propriu-zisă, apoi pe măsura ridicării structurii de lemn (formă aproape patrată în plan), spațiul dintre aceasta și pereții gropii era umplut cu pământ puternic tasat.

Această umplutură se desprindea de pe pereții gropii, fiind vizibile și în acest caz urmele săpării, sub forma unor șanțulețe verticale. În termeni mai siguri, situația stratigrafică înregistrată indică umplerea premeditată a fântânii, după dezafectare, iar în acea groapă alveolată din partea superioară a complexului au fost aruncate, pe o anumită durată, resturi menajere.

Groapa nr. 293 (suprafața 46, C. 1/C). Contur sigur delimitat între -0,60 -0,65 m. Marginea vestică era intersectată de o groapă de stâlp modernă (nr. 292). Gură de formă circulară, cu diametrul de 2,06 m. Formă tronconică în secțiune, accentuat îngustată spre fund, adâncită cu 2,50 m de la nivelul identificării. De la 2,10 m, spre fund așadar, pereții erau aproape verticali, astfel că segmentul final al complexului avea forma unei gropi mai mici, circulară în plan (cca. 0,70 m diametrul) și cilindrică în secțiune. În această porțiune (umplută cu pământ negru, mâlos, care conținea foarte multe bucățele de lemn carbonizat) a fost găsit un fragment din partea inferioară a unui chiup, lucrat la roată, alături de alte câteva cioburi din vase databile în epoca romană, de asemenea bucăți mici dintr-o vatră.

În partea superioară a umpluturii și în măsură din ce în ce mai mică spre fund (mai ales în porțiunea centrală a complexului), se afla pământ negru-cenușiu, bogat pigmentat cu granule de pământ/chirpici ars. Uneori, acesta alterna cu lentile de argilă galbenă, parțial amestecată cu pământ cenușiu și prezentând aceeași pigmentație. Această umplutură se afla mai ales în apropierea pereților și în măsură din ce în ce mai mare spre fundul gropii. Deasupra gropii cilindrice, care marca fundul complexului, se afla un strat de argilă vineție-cenușie, măloasă, gros de maximum 0,16-0,18 m. Majoritatea materialului din epoca romană (cioburi lucrate cu mâna și la roată, oase de animal) a apărut în partea superioară a umpluturii complexului. Adâncimea totală a acestuia, raportată la vechiul nivel de călcare, a fost de cca. 2,70 m. Nu poate fi explicat decât ca fântână.

Groapa 295 (suprafața 46, C. 1-2/B-C). Complex aflat la doar 1,10 m E față de groapa 293. Contur delimitat la 0,60 m. Formă ovală în plan (2,20 x 1,80 m), orientat N - S cu axa lungă. Formă ușor tronconică în secțiune (diametrul în porțiunea fundului este de 1,48 m). Fundul complexului a apărut la -1,80 m de la nivelul identificării, corespunzând unei adâncimi de cel mult 2,10 m în raport cu suprafața pe care se călca în epoca romană. Partea superioară a complexului, pe o adâncime maximă de 0,70 m, a fost utilizată ca groapă menajeră, după dezafectarea și umplerea gropii propriu-zise (fântână, cel mai probabil); în această porțiune a umpluturii a fost găsită marea majoritate a inventarului (ceramică din epoca romană, oase de animale, resturi de lemn carbonizat). Sub această alveolare, umplutura avea aspectul obișnuit celorlalte fântâni, adică au fost înregistrate lentile succesive de pământ cenușiu, argilos (sporadic pigmentat cu bucățele de pământ ars și cărbune) și argilă galbenă, în care de asemenea au apărut, sporadic, bucățele de pământ ars și cărbune. Spre pereți și fundul gropii, argila galbenă era uniform prezentă. Adâncimea mai mică în raport cu acele complexe care, fără îndoială, pot fi calificate drept fântâni, pune sub semnul întrebării posibilitatea de a susține aceeași explicație.

Groapa 291 (suprafața 47, C. 2/A). Identificată la 0,70 m. Probabil groapă menajeră ori utilizată pentru exploatarea lutului. Formă oval-alungită în plan (1,42 x 0,94 m), orientată NNV-SSE cu axa lungă. Formă albiată în secțiune (pe axa lungă) și cu pereții neregulați (pe axa scurtă); fund neregulat, mai ridicat în porțiunea capătului estic. În pereții nordic și sudic exista câte o scobitură, indicând, eventual, intenția de a se scoate lut. Adâncime maximă de la nivelul identificării de --0,60 m. Umplută cu pământ negru-cenușiu, afânat. Conținea cioburi mărunte, majoritatea rulate, preistorice, bucăți de oase și pământ ars. Cioburi din epoca romană au fost găsite pe întreaga adâncime a umpluturii.

Datarea fântânilor cercetate în campaniile anterioare rămăsese incertă, de aceea complexe de acest fel, identificate acum, permit atribuirea unora dintre ele, cel puțin, epocii romane. Imaginea locuirii din această vreme devine din ce în ce mai complexă, chiar și din punctul de vedere al raportării habitatului la specificul mediului înconjurător, cu atât mai mult cu cât se crede că zona a fost tot timpul dominată de terenul umed, mlăștinos. Numărul mare al fântânilor găsite până acum, iar într-un caz (complexul nr. 58) poate fi vorba despre o adevărată cisternă, sugerează grija pentru asigurarea apei potabile de bună calitate, posibil și o perioadă de climat mai secetos.

---

## Note

-

6. Stanciu, Lazin, Marta 1999, p. 63-64; Stanciu, Marta 2001, p. 126

---

## *Informații suplimentare online*

[Raportul 2267 din cronica.cimec.ro](#)

[Localizare pe hartă, folosind Mapserver Cimec.ro](#)

---